

Ismét egy új microlepidoptera faj a magyar faunában a gyöngyösi Sár-hegyről

BUSCHMANN FERENC

ABSTRACT: (A further microlepidopterous species of the Hungarian fauna from the Sár-hegy near Gyöngyös, Hungary.) Author presents the occurrence of moth species, *Aristotelia decoratella* (Staudinger, 1879). This species was unknown in Hungary earlier.

Több mint két évtizede folytatok lepidopterológiai gyűjtéseket a Mátra előterében sziget-szerűen magasodó Sár-hegyen. Az utóbbi években, amióta módomban áll generátoros gyűjtőfelszerelést alkalmazni, következetes rendszerességgel. Ennek során számos érdekesség [pl. az innen eddig egyetlen példányban ismert *Orbona fragariae* (Vieweg, 1790)], illetőleg a Mátra-hegységre új faj került elő a nagylepkék köréből [pl. *Maculinea rebeli* Berger, 1946 (= *xerophila* Berger, 1946); *Scotochrosta pulla* ([Denis & Schiffermüller], 1775); *Meganephria bimaculosa* (Linnaeus, 1767); *Xestia castanea* (Esper, 1798) – stb.], – ezekről majd egy másik alkalommal számolok be. A Sár-hegy lepkefaunájának gazdagságát azonban mi sem jellemezhetné jobban, mint a molylepke-faunájának gazdagsága.¹

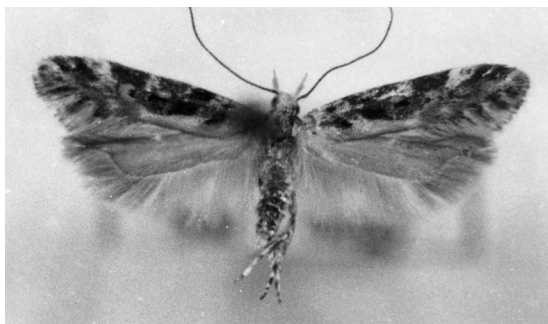
A Sár-hegy molylepkéi közül kiemelkednek azok a fajok, amelyek nemcsak a Mátra, hanem a magyar fauna vonatkozásában is újnak bizonyultak. Ezek a *Dirrhinosia cervinella* (Eversmann, 1844); BUSCHMANN: 2000 (ott még *Chionodes lugubrella*-ként közölve!) és 2003, SZABÓKY 2001, valamint a *Horridopalpus dictamnellus* (Treitschke, 1835); SZABÓKY: 2002, BUSCHMANN: 2003. Újabbán ismét előkerült egy olyan faj, amelynek létezéséről nem volt tudomásunk országhatárainkon belülről. Ez az *Aristotelia decoratella* (Staudinger, 1879).²

GOZMÁNY (1958) nem ad leírást a *decoratella*-ról, „helyette” a faji azonosságában ma erősen megkérdőjelezett „*leonhardi*” (Krone, 1907) fajt ismerteti (a típuspéldány ui. potroh hiányában genitáliailag nem ellenőrizhető – lásd ELSNER & al., 1999; *nem lehetetlen, hogy a két név egyazon fajra vonatkozik*). Az említett „*leonhardi*” leírása viszont teljes egészében ráillik a *decoratella*-ra (is). Egyébként roppant hasonlít a *decurtella* (Hübner, 1813) fajhoz, fesztávolságuk is azonos; 15–18 mm (a „*leonhardi*” kisebb, 13–15 mm). Az első szem-

¹ Jablonkay József a Mátra Múzeumnál töltött évei alatt gyakran gyűjtött a Sár-hegyen, főleg annak „Pipis-dűlői” oldalán (= *Pipis-hegy*). Eredményeit a Mátra-hegység vonatkozásában máig alapműnek számító dolgozatában tette közzé (JABLONKAY, 1972). Ezt követően Fazekas megkísérelte ugyan a Sár-hegy lepkefaunisztikai alapvetését (FAZEKAS, 1988), munkája azonban – elsősorban a microlepidopterákat illetően – számos hibát és tévedést tartalmaz. Ugyanakkor az általa közölt fajlistán csupán 52 molylepkefaj neve található – *ebből 32 a JABLONKAY (1972) munkájából kontroll nélkül átvett név (!)* –, ma, a Sár-hegyről ismert molyfajok száma, megközelíti a 600-at.

² Pastorális Gábor (*Komárno*) Szabóknak adott szóbeli közlése szerint Krakóban, a Toll-gyűjtemény anyagában (*Instytut Systematyki i Evolucji Zwierząt, PAN, Kraków*) van egy, a **Staudinger**-féle gyűjtésekből származó „Ungarn, 1873” jelölésű *decoratella*-példány, ám semmi közelebbi lelőhely illetve időpont nincs rajta. Ezért a magyar fauna vonatkozásában nem vehető figyelembe, mert kérdéses, hogy a példány a mai Magyarország területén belül volt-e fogva, vagy a határainkon most kívül eső részeken.

betűnő különbség a két faj között csupán annyi, hogy a *decoratella* összhatásában világosabb, rajzolatai elmosódottabbnak tűnnek, a tőtől számított negyedik keresztsávja pedig a felső szegélynél nem olyan élesen világos ill. fehér, mint a *decurtella* esetében, hanem sárgás vagy igen világos sárgásbarna. A döntő morfológiai különbségek az ajaktapogatók szőrzeténél keresendők! A *decoratella* ajaktapogatójának második ízén egyes *Gelechia* fajokra (*rhombella*, *turpella*, *nigra*) emlékeztető, de a közepén nem annyira szétnyíló vastag pikkelypamacsot hord, a *decurtella* viszont meredeken előreálló seprűszerű szőrözetet visel [utóbbihoz hasonló szőrözetet csak a *Sophrionia* fajoknál, illetve a *Gelechia sabinella* ajaktapogatóján láthatunk]. Az ajaktapogatók e jellegzetes különbségei alapján a két faj a genitáliák megvizsgálása nélkül is könnyen szétválasztható. A többi *Aristotelia* faj – *subericinella* (Duponchel, 1843), *ericinella* (Zeller, 1839), *subdecurtella* (Stainton, 1858) – mind kisebb (11–13 mm), utóbbiak jóval sötétebbek is, ajaktapogatóik második ízén semmilyen elálló szőrzet nincs (a pikkelyzet egészen az ízhez simul, így alig vastagabbak, mint a csúcsíz). A SZABÓKY (1998) által ismertetett szikéseken élő *calastomella* (Christoph, 1872) pedig habitusában mindegyiktől eltérő.

1 ábra: *Aristotelia decoratella* (Staudinger, 1879).
Mátra-hegység, Gyöngyös, Sár-hegy,
2003.08.22., leg. Buschmann F.

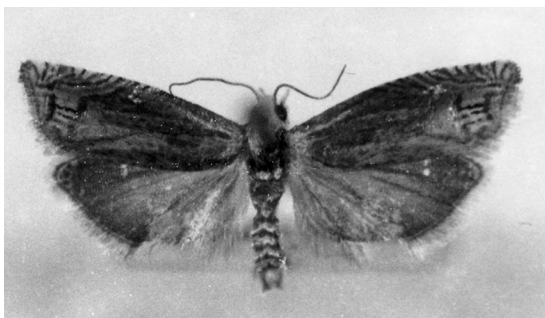
Az *Aristotelia decoratella* (Staudinger, 1879) európai elterjedése máig kevésbé ismert. Hazai előfordulásáról eddig semmilyen adat nem látott napvilágot. Ezért nem szerepel a SZABÓKY-KUN-BUSCHMANN (2002) – féle faunalistán sem. Az MTM gyűjteményének átvizsgálásakor szintén nem találtam az *Aristotelia*-fajok között ilyeneket. Mint a magyar molyfauna új tagja, behelyezendő az *Aristotelia decurtella* (Hübner, 1813) és *ericinella* (Zeller, 1839) fajok közé, magyar nevűül pedig a **díszes sarlósmoly** nevet adom.

A *decoratella* – hasonlóan a *Dirhinosia cervinella* (Eversmann, 1844) és *Horridopalpus dictamnellus* (Treitschke, 1835) fajokhoz – nem egyetlen példány adatával rendelkezik a Sár-hegyről. Először 2002.07.30-án a Szabóky Csabával közös gyűjtésen sikerült fogni, majd 2003.08.03-04-én Bánkuti Károly társaságában, azután 08.16-án illetve 08.22-én újra. Ekkor tűnt fel igazán, hogy ezek a példányok valószínűleg nem a *decurtella* fajjal azonosak³. 2004.08.01-én szintén a Westel adótorony mellett voltam gyűjteni, az állat ezúttal is megjelent. Ez utóbbi gyűjtés példányaiból kettőt a Természettudományi Múzeum, kettőt a Mátra Múzeum gyűjteményében helyeztem el. Ám nem ezek a szóban forgó faj első hazai példányai! Szabóky átvizsgálva a magángyűjteménye *Aristotelia*-anyagát, az alábbi, eddig nem publikált *decoratella* példányok adataival rendelkezik: Aggteleki Nemzeti Park (ANP), VITUKI-ház 1988.07.03; ANP, Komjátí 1991.08.27; ANP, Vörös-tó 1999.08.23, – valamint Sár-hegy 2001.07.21 (a Szt.-Anna-tónál), és Sár-hegy-tető 2002.08.02. (ez szintén = a Westel

³ A teljes bizonyosság érdekében az első Sár-hegyi példányokból küldtünk ki Zdenko Tokár lepidopterológusnak (2002.07.30. leg. Buschmann F. & Szabóky Cs.), aki volt szíves genitália-vizsgálattal is ellenőrizni a faj azonosságát (gen.prep. N° 8982, Z. Tokár); munkáját ezúton is őszintén köszönjük!

adótorony előtti lejtőkkel): az adatok közlésének átengedését ezúton is köszönöm!

A *decoratella* tápnövénye hernyója és életmódja ismeretlen. Eddigi gyűjtési tapasztalataim és Szabóky adatai is arra mutatnak, hogy a könnyen melegeződő alapkőzetű, cserjésekkel tarkított sztyeppelejtők lakója, így feltételezhetően még másfelé, sőt, talán síkvidékeken (*pl. homokos élőhelyeken*) is előfordulhat.

2 ábra: *Eucostoma scutana* (Constant, 1863). Tápióvidék, Farnos, Rekettyés ér, 2003.08.08., leg. Buschmann F.

Irodalom

- BUSCHMANN F. (2000): Adatok két ritka molylepkefaj magyarországi előfordulásához (Lepodoptera: Crambidae et Gelechiidae) – Fol. Ent. Hung. 61: 273–275.
- BUSCHMANN F. (2003): Három új faj a magyar microlepidoptera faunában (Microlepidoptera: Depressariidae, Gelechiidae, Tortricidae) – TISICUM XIII. p. 25–28.
- ELSNER G., HUEMER P. & TOKÁR Z. (1999): Die Palpenmotten Mitteleuropas (Lepidoptera, Gelechiidae) – p. 1–208. Bratislava, 1999.
- FAZEKAS I. (1988): A Mátra-hegység lepkefaunája III. A gyöngyösi Sár-hegy lepkefaunájának alapvetése (Lepidoptera) – Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., Suppl. 2: 13–32.
- GOZMÁNY L. (1958): Molylepkék IV. – Microlepidoptera IV. – in Magyarország Állatvilága (*Fauna Hungariae*) XVI/A kötet 5. füzet – Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 264–267.
- JABLONKAY J. (1972): A Mátra-hegység lepkefaunája – Lepidopteren-Fauna des Mátra-Gebirges – Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. 1: 9–41.
- SZABÓKY Cs. (1998): Molyfaunisztikai újdonságok III. *New faunistic of moth species from Hungari III.* – Fol. Ent. Hung. 59: 305–308.
- SZABÓKY Cs. (2001): Molyfaunisztikai újdonságok V. (Lepidoptera: Gelechiidae, Tortricidae) – Fol. Ent. Hung. 62: 383–387.
- SZABÓKY Cs. (2002): Molyfaunisztikai újdonságok VI. (Lepidoptera: Depressariidae, Plutellidae, Pyralidae, Sesiidae, Tortricidae) – Fol. Ent. Hung. 63: 197–200.
- SZABÓKY Cs., KUN A. & BUSCHMANN F. (2002): Checklist of the Fauna of Hungary, Volume 2., Microlepidoptera (p. 1–184) – Hungarian Natural History Museum Budapest, 2002

BUSCHMANN Ferenc
Jász Múzeum
H–5100 JÁSZBERÉNY
Táncsics u. 5.

